

PAPER DETAILS

TITLE: EDEBIYATIMIZI BIÇIMLENDİREN İKİ SÖZCÜK ÜZERİNE:BEYİT VE MISRA

AUTHORS: Bekir KAYABASI

PAGES: 1-16

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/15407>

EDEBİYATIMIZI BİÇİMLENDİREN İKİ SÖZCÜK ÜZERİNE:

BEYİT VE MISRA

Bekir KAYABAŞI*

Öz

Toplumların değişim süreçleri ve birbirleri ile alakaları esnasında en kalıcı etki belki de her milletin kendini en iyi ifade ettiği alan olan edebiyatlarında görülmüştür denilebilir. İslamiyet'i kabul etmeden önce Orta-Asya'da farklı bir medeniyet inşa eden Türkler, İslamiyet ile birlikte yeni bir medeniyete dâhil oldular. Bu yeni medeniyetin dini ile birlikte yaşam tarzı ve edebiyatı da Türkleri derinden etkiledi. Özellikle dünyaya aynı pencereden baktığımız konuları çabucak içselleştirdik. Edebiyat, bunların başında gelen konulardandı. Arap edebiyatı ve nazım biçimi yeni bir edebiyat oluşturmamıza yardım etti. Bu yeni edebiyat şiiri takdis ediyordu ve bu, yeni oluşan Türk edebiyatı için de geçerli oldu. Arap şiirinin en küçük yapı taşı olan beyit ev anlamına gelmekteydi. Beyit iki mısradan oluşur. Mısra'nın kelime anlamı kapıdır. Şiirin en küçük yapı taşı iki kapılı bir ev olarak tasvir edilir. Beyit şiir için ne kadar önemli ise ev de İslam toplumu için aynı değere sahiptir. Kale gibi duvarlarla çevrilmiş korunaklı mekânlardır. Bu bağlamda İslam toplumu içerisinde ev çok önemli bir yapı taşıdır. Şehirler evlerden oluşur. Bu evler dışarıdan yalıtılmış mekânlardır. Duvarlar içerisinde gözden uzak bir hayat yaşanır. Bu şehir yapısı, anlamın başladığı ve bittiği beyte benzer. Şiir beyitlerden oluşan bir nazımdır. Şehirler evlerden oluşur fakat özel anlamlarını koruyarak tıpkı beytin şiirde yaptığı gibi. İslam toplumunda şehir ve şiir aynı tarzda inşa edilir. Bu çalışma iki şu iki sözcüğe odaklanmıştır: "beyit" ve "mısra".

Anahtar Kelimeler: Beyit, mısra, ev, kültür, şiir.

* Yrd.Doç.Dr. Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi, bkayabasi@hotmail.com

ON THE TWO WORDS THAT SHAPE OUR LITERATURE:

BEİT AND MISRA

Abstract

We can say that the most permanent impact had been seen into literature that every Nation express themselves of the best, when societies changing process and relation whit each other were going on. Before enter İslam Turks who built a differnt civilization in Central Asia, They had been involved in a new civilization whit entering İslam. The religion of new civilization impact Turks deeply whit it's lifesyle and also literature. We looked at subjects which from same window we had internalized quickly. The subject that's come first is Literature. Arap literature supproted Turks to built w new literature. Poem was belessing in this literature. Beit is the smalest part of Arab's poems that's means "house". One beit is consist of two misraa. Meaning of misraa is door. The smallest part of poem is described as house that it has two doors. How much important a beit for poem so that house has value for İslamic society. In this consistency haouse is the most important building stone inside of İslamic society. Houses which places is isolated from outside. There is life far from eyes inside of walls. This structure of city as similar as couplet that's meanigs begin and finsh in it. Poem is poetry that's consist of independent couplet. Also houses constitute cities but each house prectect it's special meanings in the City like a copulet do in a poem. City and poem built same manner in İslamic Society. This work foces on these two words "beit" and "misra".

Keywords: Couplet, verse, house, culture, poem.

"Her halk kendi ikliminin lisanını söyler"

Yahya Kemal Beyatlı

1. GİRİŞ

1.1. Dilin Oluşturduğu Toplamlar

İnsanları birbirine bağlayan en önemli unsur kuşkusuz dildir. Eşyalara ve durumlara verdiğimiz isimler aynı zamanda kendimizi nasıl tanımladığımızı da gösterir. Dilimizin tekâmülü, kişiliğimizin, dünya görüşümüzün oluşumu ya da değişimi olarak görülür. Orta-Asya'da oluşan Türkçenin gelişimi hem mekân

hem de tesirler bakımından çok farklı bir seyir izlemiştir. İlk adlandırmalarımızı yaptığımız yerlerden binlerce kilometre uzakta yaşamaktayız. Anlamlar dünyamızda köklü değişimlere sebep olan kültürel devrimler yaşadık.

Bu devrimlerden ilki kuşkusuz İslam'ı kabul edişimizdi. Bu büyük bir değişimdi. Dünya görüşümüz evreni tanımlama biçimimiz yeniden kurgulandı. Önceki dinin kutsal gördüğü tabiat varlıklarının eski değerleri kalmadı, yerini İslam dininin mukaddes gördüğü nesneler ve durumlar aldı (Artun, 2007). Nesnelerin konumu, sözün şekli değişti. Yeni hedefler doğdu. Hayat artık başka türlü aktı. Bu yeni hayat tarzının yeni elit, yeni estetik talepleri de vardı. Şiir bunlardan biriydi. Türkler seçtikleri birçok din içerisinde yalnızca İslamiyet'te kendilerini buldular ve millî kimliklerini koruyarak, dinlerini yaşayabildiler. İslam'ın birçok yönü ile birlikte akıncı ruhunun Türklerin bu dini çok kolay benimsemesinde etkili olduğu söylenebilir. *“Profesör Brockelmann da Türk'ün ihtidasında millî ruhunun İslam'la uyumundan başka bir sebep bulunmadığını şöyle anlatır: İhdidalarından evvel Türkmen ismiyle anılan Guzlar yahut Oğuzlar, altıncı asırda kuzey imparatorluğunu kurmuş olan ve o tarihte itibaren batıya doğru ilerleyen Türk boylarından oluşan büyük bir topluluk oluşturuyorlardı. Bu Türkler İslam arazisine girdikten sonra, açık ve sade iman esaslarını haşin zekâlarına uygun buldukları işte bundan dolayı henüz tertemiz, şevk ve heyecana uygun bir ruhun bütün kuvvet ve kudreti ile benimsemiş oldukları Sünnî akidesini kabul ettiler (İslam Halk ve Devletleri tarihi/Histoire des Peuples et des Etats İslamiques, 1949 Paris baskısı, s.150; alıntılan: Danişmend, 2008). Yine ünlü şarkiyatçı W. Barthold da Fuad Köprülü tarafından Türkçeye çevrilen İslam Medeniyeti Tarihi adlı ünlü eserinde aynı konuyu şöyle anlatmaktadır: “ X. Asırda ticaret vasıtasıyla Türk göçebe halkı arasında ve şimdiki Çin Türkistan'ı şehirlerinin bazılarında, hiçbir silah kullanmaksızın İslam dini yayılmıştır (Barthold, 2004: 77-78).*

Eski göçebe Arap yaşamı ile Türklerin İslam öncesi göçebe hayatlarının benzeyen yönleri olduğu kuşkusuzdur. Göçebe topluluklarda görülen ve övünç kaynağı olan meziyetler benzerlik gösterir. Kahramanlık, şecaat duygusu ve bunun şiirsel ifadesi gibi. Bu yönüyle kabilesinin ne kadar kahraman olduğunu anlatan bir cahiliye şairinin onur duygusu ile birleşen belagati ile Dede Korkut'un anlattığı kahramanlık hikâyeleri ve bu kahramanlığın şiirsel terennümü bu iki topluluğun kimi benzer özelliklerini göstermesi bakımından dikkate değer bir yakınlıktır.

İslam'ı kabul sürecinde Orta-Asya'da açılan ve İslam dinini öğreten okullarda dinlerini öğrenen Türkler, İslam savaşçılarına duydukları hayranlığı Arapçaya karşı da duydular. İslam'ın getirdiği yeni anlam dünyası Arapça sözcüklerin desteği ile anlaşılıp, ifade edilmeye başlandı. Medrese eğitiminin bir parçası olan tefsir öğretiminde cahiliye dönemi Arap şiirinin kelime anlamlandırmalarında referans olarak öğretilmesi medrese eğitimi yapan her öğrencinin dağarcığına eski Arap şiirinin bir parçanın eklenmesi neticesini vermişti. Kendi kadim şiir kültüründen farklı olan bu şiir Fars edebiyatı aracılığı ile de farklı bir şekilde Türklere ulaşmıştır.

Türklerden birkaç yüzyıl önce Müslüman olan Farslar, Eski ve güçlü kültürleri nedeniyle İslam etkisi ile aldıkları her şeyi bir saray alışkanlığı haline getirmeyi bilmişlerdi. Özellikler Abbasiler döneminde Fars kültürü neredeyse bütün İslam dünyasını etkiler durumdaydı. *“Emevi devletinin bir Bedevi Arap Saltanatı mahiyetinde olduğu, İslam tarihi ile uğraşan bütün âlimler tarafından kabul olmuştur. İslam halifesinin Sasani Hükümdarlarına benzemesi, Abbasiler zamanında olmuştur.”* (Barthold, 2004: 137). Her ne kadar Arap şiiri Türklere Farslar aracılığı ile geçmiş olsa da Türkler medrese eğitimleri esnasında cahiliye dönemi Arap şiiri hakkında bir bilgi edindikleri medrese ders programlarından çıkartılabilir.” IX. yy. ortalarında İslâm Dünyası'nda gelişmiş ilimler üç ana grupta toplanabilir: İslami ilimler, felsefe ve tabiat ilimleri, dil ve edebiyat ilimleri.

Bu gelişen ilimler doğrultusunda, Selçuklu Medreselerinde Kur'an, Fıkıh, Tefsir, Hadis, Nahiv, Sarf, Dil ve Edebiyat gibi dersler okutuluyordu (Dağ, 2014: 7). Çöl kaynaklı bu şiir Türk şiiri üzerinde Farsların yerleşik hayatla hemhal olmuş şiirlerinden daha yakın bir etki bırakmış olabilir. Bu bağlamda iki kelime "mısra ve beyit" Arap şiirindeki anlam kaynağına yakın bir kullanımı özünde göçebe olan Türkler içerisinde bulmuş olmalıdır.

"Türkiye Türkçesinin de güzelliğinde en büyük coğrafi tesir, 900 yıla varan bir zamandan beri, Anadolu ve Balkanlar Türkiye'sinin tesiridir. Fakat Türkçe tıpkı Türk milleti gibi tarihin son dokuz asrında dünyanın üç kıtası üzerinde lisani bir imparatorluk kurmuş ve bir imparatorluk dili halinde işlenmiştir. Bu bakımdan dilimiz hüküm sürdüğü toprakların neresinde güzel bir ses bulmuşsa onu kendi bünyesine almakla büyük kabiliyet göstermiştir (Banarlı, 2007: 20).

1. 2. Şirin Gücü

İslam'ın ilk rakiplerinden biri şiir idi. Şiirin ve sözün hüküm sürdüğü bir alanda hükümler olmak sözün en iyisini, en doğrusunu söylemekle mümkün olmuştu. İslam'dan sonra da Kuran'ın muhteşem üslubu esin kaynağı oldu. Şiir İslam toplumunun önemli değerlerinden oldu. El- Cahız (ö255/869) Hz. Ömer'in "Araplarda sanatın en iyisi, ihtiyaç olduğu zaman bir kimsenin sunduğu birkaç beyittir." dediğini rivayet etmiştir (Yalar, 2002: 103-120).

"İslam öncesi Arap toplumunda şairin çok önemli bir yeri vardır. Genellikle göçebe hayatı yaşayan kabilelerin duygularını terennüm eden, düşman kabileleri yerip kendi kabilesinin üstün niteliklerini belirten şair, kabilesi için yegâne güç kaynağıydı. Şairlerin tabiatüstü bir kaynaktan bilgi aldıklarına, hatta ilham veren karin (insanı etkileyen görünmez varlık) ve cinlerin bulunduğu inanılırdı. Şair kendi kabilesinin sözcüsü, savunucusu bazen de başkanı olur, kabileler arası savaşta kendi mensuplarına moral verirdi (Karaaslan, 2011: 299).

Araplar, şiiri yalnızca bir estetik değer olarak görmediler. Yazının çok yaygın kullanılmadığı bu toplumda şiir aynı zamanda kültürün ve tarihin genç kuşaklara aktarım aracı idi. Bin beyitten oluşan uzun mesnevilerde kimi zaman kabile tarihleri kimi zaman da dilbilgisi ya da fıkıh bilgileri kuşaktan kuşağa aktarılmaktaydı. Bütün kültürel kimlikleri şiirin bir parçası idi. Şiir, bu nedenle Arap kabilelerinin hayatı gördüğü bir alandı. Kuran'a en büyük rakip şairler olmuştur. Yine Kuran-ı Kerim de bu şairlere meydan okumuş ve güzel söz ve belagat sahiplerinin kalbinde ve aklında en yüksek mevkii almıştır.

Diğer taraftan, Orta-Asya'dan çıkan ve Anadolu'ya kadar yayılan yarı göçebe Türk boyları için de güzel sözün müstesna bir değeri vardı. Arap kabilelerinin belagatlı şairleri gibi Türk boyları arasında gezen ve tarih ve kahramanlık hikâyelerini şiirlerle anlatan ozanlar vardı. Bu ozanların en meşhuru kuşkusuz Dede Korkut'tur. Şiirin iki göçebe toplum için değeri yakınlık göstermektedir. Türklerin Moğol tehlikesi nedeni ile batıya doğru süren uzun göçleri şiiri bir miktar yıpratmış, buna mukabil binlerce yıl aynı coğrafyada korunaklı bir hayat yaşayan Araplar, son derece değerli edebiyat ürünleri meydana getirmişlerdir.

Küçük hareketli kabilelerin oluşturduğu ve göçebe kültürün ahlaki değerlerini paylaşan bu iki toplumda şiirin toplum hafızasını biçimlendiren bir gücünün varlığı görülmektedir. Gerek Divanu Lügati't-Türk'te ve gerekse Dede Korkut hikâyeleri aracılığı ile günümüze ulaşan şiirlerde İslam öncesi Türk göçebe hayatı hakkında bilgiler verilmektedir (Gökyay, 2000: CCCXXXVI). Arap şairlerinin cinler ve bir kısım görünmez yaratıklardan ilham aldıkları gibi; Türkler de kimi ozanlar için aynı şeyi düşünmekteydiler. *"Korkut Ata "Oğuzun tamam bilicisiydi. Ne dirse olur idi. Gayıbdan dürlü haber söyler idi. Hak Taala anun kõnline ilham ider idi."*(Ergin 1986: 9). Bu nedenle, daha sonraki yıllarda ozanlık sanatını icra eden âşıkları halk ümmî (okuma yazma bilmeyen) olarak görmesi, Dede Korkut'ta olduğu gibi, söylediklerini Tanrı'nın gönüllerine ilham ettiği inanişından hareketle onları kutsallaştırmış olmaları doğaldır (Yakıcı, 2007: 43).

1. 3. Yeni Kültür, Yeni Kelimeler

Daha önce vurgulandığı gibi, yeni bir din, yeni bir hayat tarzı, yeni coğrafyalar yeni yaşam tarzları demektir. Türkler İslam'ı kabul ettikten sonra dinî eğitim çerçevesinde Arapça ve Arap kültürü ile karşılaştılar. Dini eğitimlerinin bir parçası olan tefsir, hadis gibi ilimler dile dayalı olduklarından Arap dilinin tarihi ve Arap şiirini de içine alan bir öğrenmeyi netice verdi. Yeni Müslüman olan Türkler yalnızca dini metinleri öğrenmediler, aynı zamanda o dini metinleri oluşturan sözcüklerin etimolojik temeli olan eski Arap şiirini de öğrendiler. Eski Türk şiirinin hece sayısına dayalı vezinden aruz veznine geçmek birtakım zorluklar içermektedir. Aruzun kısa uzun ses arasındaki ritmik düzeninin, uzun hece bulunmayan Türkçede kurulması oldukça zor olmuştur. Yüzlerce vezin içerisinde Türkçeye uyarlanması en kolay olanlar seçilmiştir.

Yine eski Türk şiirinin nazım birimi olan dördlüklerin yerini iki dizeden oluşan beyit aldı. Dört dizelik bir yapı taşı yerine iki dizelik bir yapı birimi kullanmak, yapı birimini küçültmek anlamına gelir. Yapı birimi küçültülmesine rağmen, o birimle yapılacak nazım biçimlerinin sayısı oldukça artmıştır. Yapı birimi küçültülünce kullanılması gereken kelime sayısının da yarı yarıya azaldığı görülmektedir. Aruz için gereken uzun heceli sözcükler başta Arapçadan olmak üzere farklı dillerden ödünçlenmiştir. Türkçeye giren Arapça sözcüklerin büyük çoğunluğu İslam dininin gerektirdiği anlam dünyası ve ibadetler için gerekli olan kullanımlardır. Arapça ve Farsçadan geçen sözcükler bir süre sonra Türkçedeki uzun hece sorununu çözmüştür. Türkçenin aldığı sözcükler çoğunlukla yeni medeniyetin gerektirdiği sözcüklerdir. Yavaş yavaş yerleşik hayata geçmek kuşkusuz Fars kültürünün etkisini de artırmıştır. Türkçeye İslam dininin açtığı kapıyla giren Arapça sözcükler, Türkçe yazan şair ve yazarların yoğun kullanımı ile zaman içerisinde Arapça asılları ile alakaları neredeyse kesilmiş; Türkçe içerisinde yeni bir edebiyat ve yeni bir düşünce dünyasının yapı taşları olmuşlardır. *Beyit ve mısra* binlerce sözcükten yalnızca ikisidir. Türkçeye giren

birçok sözcüğün kuşkusuz girişi ve Türkçede nasıl geliştiği ile alakalı bir hikâyesi vardır. Yazı kültürü çok yerleşik olmadığı için bu seyri takip etme konusunda yeterli kaynağa sahip değiliz. Bugün dahi kullandığımız iki terimin üzerinde duracağız. Bu iki sözcük Arap şirinin temelini oluşturan terimlerdir. Bu terimler, Arap hayatının temeli olan mekânla alakalıdır. Göçebe kültürün benzer yaşam tarzı, Türkler ve Araplar için çadırı aynı değere sahip bir mekân haline getirdiği kuşkusuzdur.

Ev, çadır, oda, mesken, konak" manalarına gelen *beyit*, bir edebiyat terimi olarak aynı vezinde iki mısradan meydana gelen bir nazım birimini ifade eder. *Mısra* ise "çadır kapısının iki yanı, kapı kanadı ve pervazı" anlamındadır. Buna göre, bir evin kapısı genel olarak iki kanatlı olup evin tamamlanarak muhafaza altına alınması iki kanadın yapılmasına bağlı bulunduğundan iki mısraın bir araya gelmesi de beyti meydana getirir (Aksoy,2005: 1).

Lisanu'l-Arab'da beyit tanımlanırken ilk anlamın ev olduğu vurgulanır. Ev sakinlerinden başkasının giremeyeceği korunaklı alan olarak tanımlanır. Etrafı çevrilmiş üzeri örtülmüştür (El-Munzur, 1119: 93). İçeri girmek için kapısı kullanılır. Kapının adı da mısradır. Sözlükte "yıkıp yere çalmak" manasına gelen sar' /sır' kökü "şiiirin beytini iki mısralı, yani iki kafiye, kapıyı iki kanatlı yapmak" anlamlarını da ifade eder. Ayrıca "ev" manasındaki "*beyt*"in kapısındaki her bir kanada mısra denildiğine işaret edilir. Nitekim eve kapıdan girildiği gibi, şiiire de mısra ile başlanmaktadır.

Bu açıklamalardan hareketle gerçek anlamı "ev, çadır, oda, mesken, konak" olan beyit, bir edebiyat terimi olarak aynı vezinde iki mısradan meydana gelen nazım birimini ifade ettiği gibi gerçek anlamı "çadır kapısının iki yanı, kapı kanadı ve pervazı" olan mısra da terim olarak beyti meydana getiren iki parçadan biri için kullanılır (Karaaslan, 2005:1).

Türkçeye giren Arapça sözcüklerden çok azı sosyal hayatın, edebiyatın ve göçebe hayat tarzının iliklerine kadar işlemiştir. Beyit ve mısra çadıyla başlayan Türk kültürünün medeniyet yolculuğuna eşlik eden iki sözcüktür denilebilir.

1. 4. Beyit ve Mısra: İki Kültürü Tanımlayan Sözcükler

Şiir bağımsız beyitlerin oluşturduğu bir anlam birlikteliğidir. Şehir de birbirinden yalıtılmış küçük hürriyetlerin yaşandığı; ama bütünün parçası olmaktan uzak olmayan evlerden kurulu bir birlikteliktir. İslam toplumu içerisinde bağımsız yapı taşları ile örülen anlamı ortak yapılardır şehirler ve şiir. Gaston Bachelard evle ilgili olarak der ki, “Evin en değer verilen iyi yanı nedir, diye sorulsa, şöyle yanıtlardık: Ev düşüncelerin barınağıdır, düş kuranı korur, ev huzur içinde düş kurmanızı sağlar (Bachelard, 1994: 6).

“Şimdi öyle anlaşıyor ki, ev kelimesinin de aslı en eski alfabedeki B harfidir. Bu harf, eski Mısır hiyeroglifinde dört köşe ev biçiminde bir plan resmidir. Bu harfin adı ise: hepsi de ev Yunancada Beta’dır. Bu harfin Arapçadaki ilk adı da bugün Türkçede bile ev manasına kullanılan beyt; beyit’dir. Ayrıca eski Sümer çivi yazısında bu harfe çatılı ev biçiminde yine ev manasında ev sesi ile rastlanmıştır (Banarlı, 2007, 76). Ev, hayatımızın şekillendiği mekândır. Evlerin birlikteliği sokağı oluşturur. Sokak, birbirinden bağımsız evlerin oluşturduğu bütündür. Ev, bir sokakta oturanların bir parçasını temsil eder. Köylerdeki ve mahallelerdeki toplulukların her ikisi de şehrin varlığında önemli paylara sahiptir. Ki bu iki topluluk, şehrin var olması içindir (Çetinkaya,2010: 5-50). Arap kabile yaşamında olduğu gibi Türk göçebe hayatında da ev mahremiyeti esas olan alandır. Korunmuş mekândır.

Dış görünüş olarak birbirine benzeyen evlerin iç dinamikleri farklıdır. Evin tipi, evin rengi muhitini mahallesini belirler. Bir bütünün küçük yapı taşlarıdır. *Orada kabileler düzenli ve sağlam bağlarla birbirine bağlı ayrı mahalleler oluşturdular. Her mahalle, kendi binaları, bahçe kapıları, gece bekçisi, su kaynakları ve çarşısı*

ile idâri ünitenin bir çeşidini oluşturuordu (Gül, 2001: 78-87). Evin ve mahallenin düzeni şiirsel bir yakınlıkta küçük ve anlamlıdır.

Göçebe Arapların ve Türklerin oluşturdıkları medeniyet, birçok şehir oluşturmıştır. Tıpkı edebiyatlar gibi şehirler, mahalleler de bu medeniyetin nazım biçimleri kadar düzenli ve anlamlıdır. *İspanya'dan Türkistan'a kadar geniş bir coğrafyadaki İslam şehirleri, yapıları ve çeşitli işlevlerinin birbiri ile ilişkisi bakımından büyük farklılıklar gösterir; ancak paylaştıkları tarihi ve kültürel miras, bütün İslam kent yerleşimlerini birleştiren bir benzerlik yaratmıştır* (Gül, 2001: 78-87).

İslam medeniyetinin en büyük şehri kuşkusuz İstanbul'dur. İstanbul batıya yakın olmasına rağmen genetiğinde var olan biçimde yaşamış, oluşturduğu mahalleleri tıpkı eski oba tarzında organize etmiştir. Evlerin geneli iki katlıdır. Etrafları duvarla çevrilidir. "Evler hep iki katlı (Duben, Behar, 2014: 45). Bir ağırlık merkezi etrafında oluşur mahalle. *İstanbul'un geleneksel Müslüman mahalleri, genel şehir çerçevesinde bakıldığında, diğer İslam şehirlerindeki gibi parçalı bir yapıdaydı ve heterojen sınıf oluşumları açısından birbirine benzemekteydi. Coğrafi olarak geniş yer kaplamayan bu mahalleler nüfus olarak da kalabalık değildi. İstanbul'da alelade bir mahalle, bazen küçük bir meydan çevresinde toplanan on veya en fazla on beş sokak, bir cami, bir-iki çeşme, bir hamam, bir okul ve birkaç dükkândan oluşmaktaydı* (Duben, Behar, 2014: 43-44).

Özellikle dünyaya aynı pencereden baktığımız konuları çabucak içselleştirdik. Edebiyat bunların başında gelen konulardandı. Arap edebiyatı ve nazım biçimi yeni bir edebiyat oluşturmamıza yardım etti. Bu yeni edebiyat şiiri takdis ediyordu ve bu yeni oluşan Türk edebiyatı için de geçerli oldu.

Arap şiirinin en küçük yapı taşı olan beyit ev anlamına gelmekteydi. Beyit iki mısradan oluşur. Mısra'nın kelime anlamı kapıdır. Şiirin en küçük yapı taşı iki

kapılı bir ev olarak tasvir edilir. Beyit şiir için ne kadar önemli ise ev de İslam toplumu için aynı değere sahiptir. Kale gibi duvarlarla çevrilmiş korunaklı mekânlardır. Bu bağlamda İslam toplumu içerisinde ev, çok önemli bir yapı taşıdır. Şehirler evlerden oluşur. Bu evler dışarıdan yalıtılmış mekânlardır. Duvarlar içerisinde gözden uzak bir hayat yaşanır. Tıpkı şiirde anlamın beyitte başlayıp beyitte bitmesi gibidir.

“Ev harem ve selamlık olmak üzere iki bölümden meydana gelir ve genellikle bir oda etrafında teşekkül etmiştir.”(Cansever, 1996: 130) Evin iki kısmından birisi olan selamlık evin dış dünyaya açık olan kısmıdır. Bir evin dış dünya ile paylaşacağı alandır. Ev hakkında dış nazarlara fikir verem kısımdır. Yabancı gözler ancak evin bu kısmını görebilir. Evin yabancı bakışlara kapalı olan kısmı haremdir. Harem hakkında bilgi edinmek çok zordur. Selamlığın düzeni harem hakkında bir bilgi verse de hareme nüfuz etmek mümkün değildir. Hareme nüfuz etmek için hareme mahrem olmak gerekir.

Bir beytin de ilk bakışta anlamına ulaşabileceğiniz bir anlam aralığı vardır. Edebi sanatlarla süslü bu alan bir evin selamlığı gibidir. Beytin harem kısmı ise beytin mazmunudur. Beytin iki mısraında maznuna dair açıkça bir anlatım bulamazsınız. Mazmun zahire bakan nazarlara açık değildir.

Nailî'nin aşağıdaki beyti incelendiğinde beytin ilk anlamı dışında daha derin bir anlam resmedildiği görülmektedir.

“Yem-i âteş-hurûş-ı dilde oldukça sükûn peydâ

Eder her dâğ-ı hasret tende bir gird-âb-ı hûn peyda

(İpekten, 1984: 111-112; akt: Demirel, 2002).

Beytin ilk anlamı İslam evinin selamlık kısmı gibidir. Kelime anlamlarının kapısını çalan bütün misafirlere açıktır. “Gönül ateşler coşturan denizi duruldukça her hasret yarısı vücutta bir kan girdabı meydana getirir (Demirel, 2002: 10). Bu

beytin her nazarın ulaşamayacağı harem kısmı ise mazmunudur. Beyitte bir “gül bahçesi” ve “gül” mazmunu vardır. Bu mazmunu anlamak beytin harem kısmına girmek anlamına gelmektedir.

2. SONUÇ

Çok geniş bir coğrafyada birkaç din değiştirmiş ve sonunda İslam’da karar kılmış olan Türkler, bu dini ulusal karakterlerine çok uygun bulmuş olmalıdır. Müslüman Arap akıncıları, yanlarında sadece İslamiyet’i getirmediler; Orta-Asya’ya bir dil, edebiyat ve daha önemlisi bir medeniyet getirdiler. Sözcük sözcük dilimize, kültürümüze giren bu yeni anlamlar dünyası zaman içerisinde Türk ulusunu şekillendirdi. Beyit ve mısra edebiyat terimi olarak dilimize giren, ama Türk yaşam tarzının merkezi olan çadır gibi bir kültür ögesi ile özdeşleşen, günümüze kadar uzanan yolculuklarında Türk ve Arapların göçebe yaşam tarzlarının örtüşen hususiyetleri barındıran iki toplumun hikâyesini içeren iki sözcüktür. Her beyit özel bir anlam mahremiyeti içerisinde tıpkı bir İslam evi gibi inşa edilirken, onlarca beyitlik kasideler de bir İslam şehri düzeninde kaleme alınmaktadır. Her mısraında sayfalar dolusu anlam bulunan, Fuzulî’nin “su kasidesi”, bir bütün olarak da suyun İslam peygamberine kavuşma isteğini anlatır. Bir na’tı oluşturan beyitlerle bir İslam şehrini meydana getiren evler aynı estetik zevkin ürünüdür denilebilir.

KAYNAKÇA

- Artun, E. (2007). “Türklerde İslamiyet Öncesi İnanç Sistemleri-Öğretiler.” Çukurova Üniversitesi Türkoloji Dergisi. s.1-23. 06.02.2015 tarihinde http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_inanc_sistemleri. Pdf adlı siteden alınmıştır.
- Banarlı, N.S. (2007). *Türkçenin sırları*. İstanbul: L&M Yayıncılık.
- Barthold, W. (2004). *İslam Medeniyet Tarihi*. Çev., Fuad Köprülü. Ankara: TTK Yayınları.

- Bachelard, G. (1994). *The petics of spaces*. Boston: Beacon Press.
- Cansever, T. (1996). "İslam Mimarisi Üzerine Düşünceler". *Divan Dergisi*. 1996/1.
- Çetinkaya, B. A. (2010). "Medîne, Medeniyet ve İslâm Medeniyeti -Medîne'den Medeniyete." *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 22: 5-50.
- Dağ, İ. (2014). "Nizamiye Medreselerinin Eğitim-Öğretimdeki Rolü". *The Journal of Academic Social Science Studies*. 27: 457-469.
- Danişmend, İ. H. (2008). *Türkler niçin Müslüman oldu?* İstanbul: Timaş Yayınları.
- Demirel, Ş. (2002). "Mazmun Üzerine Bir Değerlendirme." *Bilig Dergisi*. 2002/Bahar.
- Duben, A. ve Behar, C. (2014). *İstanbul haneleri evlilik, aile ve doğurganlık 1880-1940*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Gökyay, O. Ş. (2000). *Dedem Korkut Kitabı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Gül, M. (2001). "İslam Şehrinin Doğuşu." *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6: 78-87.
- İbn Munzur, (1994). *Lisanu'l-Arab*. Kahire 1119: 393.
- Karaaslan, N.Ü. (2010). *Şair*. DİA, C. 38, Ankara.
- Yakıcı, A. (2007). "Dede Korkut Kitabı'nda Görülen Ozan Tiplerinin Türkiye Sahası Âşıklık Geleneğinin Oluşumuna Etkisi." *Milli Folklor*. 73: 40-47.
- Yalar, M. (2002). "Arap Edebiyatında Şiir Kavramı Problemi Mukayeseli ve Analitik Bir Bakış." *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 11(1): 103-120.

EXTENDED ABSTRACT

All nations changed through history. Same nations accepted other nation's values, languages and they kept their original cultures. Likewise there is communication among human beings; also there is massive interaction between nations. Nations live like biological creatures that are why also they need feeding as much as biological creatures. Culture feeds nations. Cultural demands are vital for every nation. Usually Neighbor Nations supports each other culturally. Nations which shared same geography for a long time, look like each other's. It might not feel cultural transitions between resembling communities by individuals who lives in both side. What is impossible is that distinguishing source of cultural value that used resembling nations. Sometimes nations come from distant for conquest. Some of them come for food, they take every valuable thing. But some conqueror brings a new values whit themselves. After an act of conquest begun the İslamization in Central-Asia, Arab raiders not only held a sword in their hands, but also they carried a new religion. A new religion means, a new life-style, a new world view, a new language and also it means new literature. The Prophet announced İslam firstly in Mecca which is a city in the middle of Bedouin's region. They were passing their history and traditions from generation to generation with poems. First target of Qur'an challenged to poets for this reason. Eloquence of Qur'an influenced to Arabs who their minds were designed with poems and rhythm. There was a pause of poetry in a few decades of İslam. The poetry took former position over time. The poetry had become the most important branch of art when the İslamization began in Central-Asia. On the other hand poetry is a valuable for nomad Turks who entered newly to İslam. There were bards who travel between alongside of Turkish tribes. The Bards tell stories about tribes' histories and traditions like Bedouin's poets did in Central-Arabia. A new religion were required many new responsibilities that Turks had not been known before. They began to use new

alphabet. İslam also offered them a new education system which poetry was part of it. The education system contained Islamic sciences which were like Hadith, tafseer etc. Tefseer is the Arabic word for exegesis or commentary of the Quran. The Arabic word Hadith means 'statement' or 'talk'. In the Shariah, the word Hadith means those things or action, which Prophet Muhammad (sws) said or did. After the Quran, the second important source of this language is the reported sayings of the Prophet (sws) and those of his Companions. There is no doubt that a substantial portion of this source contains content reported not in exact, original words but in the words of the narrators, and owing to this fact, only a small part of this corpus can be presented as the standard language of Quran times. Whatever can be presented is without doubt an invaluable treasure for a connoisseur. It is the language of the most eloquent among the Arabs, and the Companions of the Prophet (sws), and, in relation to its diction, idiom and expression, it is a essence of the language in which the Quran was revealed. In reporting the Prophet's supplications and parables and his conversations with his Companions (rta), usually, exact, original words have been quoted. Therefore, it is these narrations in which one finds more examples of the idiom and diction of this language than in other narrations. And a student of the Qur'anic language can indeed lay hands on many gems invaluable in appreciating Qur'anic expressions and in deciphering their meanings if he fathoms the depths of this treasure. When Turks had learned İslam, they also realized Arabic literature. After discovering this source, the next step understood the importance of the classical Arabic literature. This literature comprises works of poets as 'Imrau al-Qays, Zuhayr, 'Amr Ibn Kulthum, Labid, Nabigah, Tarfah, 'Antarah, A'sha and Harith Ibn Halizzah and elocutions of orators as Qus Ibn Sa'idah. We can say that the most permanent impact had been seen into literature that every Nation expresses itself as the best, when societies change process and relation with each other. Before entering İslam

Turks who built a different civilization in Central Asia, had been involved in a new civilization with entering İslam. The religion of new civilization had a deep impact on Turks and also on literature. We looked at subjects, which from the same window we had internalized quickly. The subject that comes first is Literature. Arab literature supported Turks to build the new literature. Poems were blessing in this literature. Beit is the smallest part of Arab's poems that means "house". One beit consists two misraa. The Meaning of misraa is door. The smallest part of a poem is described as house that it has two doors. How much important a beit for poem; so that house has value for İslamic society. In this consistency house is the most important building stone inside the İslamic society. Houses where places are isolated from outside. There is life far from eyes inside of walls. As similar as couplet that it's meanings begin and finish in it. Poem is poetry that consists of independent couplet. Also houses constitute cities but each house protects its special meanings in the City like a couplet does in a poem. City and poem built are same manner in İslamic Society. This work is focus on these two words "beit" and "misra".